

סוטה כד

משה שווערד

1. רש"י מסכת סוטה דף כג עמוד ב ד"ה ולא נוטלות
ולא נוטלות כתובה – שהיא גרמה לאסור עצמה עליו שנסתרה אחר קינוי דמקינאי ואיסור לא אימעית כדמפרש בגמרא ואפילו לית לן דרב המנונא (ג) דשומרת יבם שזינתה מותרת ליבמה נהי דמותרת מיהו לא בעי למינסב אשה זונה והיא הפסידה כתובתה.

2. תוספות הרא"ש מסכת סוטה דף כג עמוד ב
ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כתובתם. לפי שגרמו לאסור עצמן שנסתרו אחר הקנוי. פי' רשב"ם ואפילו למאן דלית ליה דרב המנונא דאמר שומרת יבם שזינתה אסורה ליבמה מ"מ אי לא בעי למינסבה משום שהיא זונה הפסידה כתובתה, ומסתבר טפי [דאתיא] כר' עקיבא דמשוי חייבי לאוין כערוה. וב"ש דאמרי לקמן גבי מתו בעליהן עד שלא שתו נוטלות כתובתן ולא שותות מודו הכא דאין להם כתובה משום דנתנה אצבע בין שיניה שנסתרה אחר שקנא לה וידעה שאינו יכול להשקותה.

3. רמב"ם יד החזקה הלכות שוטה פרק ב
(ב) ואלו הן הנשים שאינן ראויות לשתות אע"פ שהיא רוצה לשתות ובעלה רוצה להשקותה אלא יוצאות בלא כתובה משיבואו עידי סתירה אחר עידי קינוי ויאסרו על בעליהן לעולם וחמש עשרה נשים הן ואלו הן ארוסה ושומרת יבם וקטנה אשת הגדול וגדולה אשת הקטן ואשת אנדרוגינוס ואשת הסומא או החגר או האלם או מי שאינו שומע או שהוא כרות יד וכן החגרת והאלמת והסומה וכרות כף ושאינה שומעת כל אחת מאלו אינה ראויה לשתות:

4. ספר בית הלוי ח"ב - סימן מ
[ו] ולפי זה שפיר נחא פסקו של הרמב"ם וטור וש"ע שפסקו שומרת יבם שזינתה מותרת ליבם ומ"מ פסקו שפיר דע"י קינוי וסתירה נאסרת על היבם דאיכא קפידא דידיה שקינא לה זהו דעתם... אבל היכא דהי' קינוי מקודם שפיר ס"ל להרמב"ם דנאסרת ואפילו אי לית לן דרב המנונא:

5. תוספות הרא"ש מסכת סוטה דף כג עמוד ב
אלמנה לכ"ג וכו'. הא דלא עריב ותני להנך תרי בבא בחדא, לפי שאין טעמם שוה דארוסה ושומרת יבם משום דבעינן תחת אישך ואלמנה כדדריש בספרי כי תשטה אשה בראויה לאישות הכתוב מדבר פרט לאלמנה וכו'.

6. תוספות יום טוב מסכת סוטה פרק ד משנה א
וחלוצה לכהן הדיוט. הר"ב מפרש לכולהו בטעמא דלא נאמרה פרשה אלא בראויה לקיימה וכפירוש רש"י. ודרשא דכתיב כי תשטה כו' הביאה רש"י בשם ספרי ולא צריכין לומר דחלוצה משום אשגרת לישנא כמ"ש ברפ"ט דיבמות דהא עקרה וזקנה [דלקמן במ"ג] דלכ"ע לא הוי אלא מד"ס ואמרו לא שותות וטעמא דבשב ואל תעשה יכולין לעקור דבר מן התורה כנזכר בהרבה מקומות. ועיין מ"ש במשנה ג' פ"ח דמכילתין. וכן הרמב"ם מפרש למתני' בטעם שכל שאין האיש מנוקה מעון וכו' שכתב הר"ב במשנה ג' פ"ק. וכ"כ עוד במשנה ג' וסבירא ליה דלאו דוקא בעון אשה זו שבא עליה בדרך. אלא כל עון קאמר קרא ועון דד"ס נמי בכלל כדאשכחן לר"י הגלילי במ"ה פ"ח לענין הירא ורך הלבב דס"ל דיראת עבירה דד"ס נמי בכלל זו נ"ל. וטעמא רבה איכא שהתורה צותה לשמוע לדברי חכמים ושלא לסור מדבריהם. ונמצא שהעובר על דבריהם אינו מנוקה מעון דהכא ויש בכלל הירא מעבירות שבידו דהתם. כך נ"ל...

7. רש"י מסכת סוטה דף כד עמוד א
לא שותות – [1] דלא נאמרה פרשה אלא בראויה לקיימה והכי תניא בספרי כי תשטה אשתו בראויה לאישות הכתוב מדבר פרט לאלמנה לכ"ג וכו'.

8. רמב"ם יד החזקה הלכות שוטה פרק ב

(ח) כל איש שבא ביאה אסורה מימיו אחר שהגדיל אין המים המאירים בודקין את אשתו ואפילו בא על ארוסתו בבית חמיו שאסורה מדברי סופרים אין המים בודקין את אשתו שנ' (במדבר ה' ל"א) ונקה האיש מעון והאשה ההיא תשא את עונה בזמן שהאיש מנוקה מעון האשה נושאה את עונה. [השגת הראב"ד - אפילו בא על ארוסתו בבית חמיו שאסורה מדברי סופרים אין המים בודקין את אשתו א"א הא דלא כהלכתא משמעטא דריש ארוסה ושומרת יבם]:

9. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת סוטה דף כג עמוד ב

אלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וכו' לא שותות ולא נוטלות כתובה. ופרש"י דהפרשה לא נאמרה כ"א בראויה לקיימה וכו'. והרמב"ם בפיהמ"ש וביד החזקה [פ"ב מסוטה ה"ח] פ' בענין אחר דמאחר שאסורות לבעליהן, א"כ אינו מנוקה מעון ואין המים בודקים. וצ"ב אמאי נטה מפרש"י. ונראה דיש נפק"מ בזה והוא בכהן שנשא גיורת או משוחררת שהיא אסורה לו מה"ד ולבסוף נהיה פצוע דכא דהשתא מותרת לו א"כ אינו מנוקה מעון הוה אבל חסרון דראויה לאישות ליכא הכא דהרי השתא ראויה לו וכמבואר להלכה באהע"ז סי' ה' ס"א ומבואר שם דיש ראשונים [ע' יבמות ע"ו ע"א] הסוברים דאפילו במי שאסורה לו דב"ת לכהן מ"מ לפצוע דכא כהן מותרת, דאין לו קדושה כלל, (ואפשר דלגבי האי נפק"מ נטה הרמב"ם מפירש"י ודוחק) ועוד איכא נפק"מ גם לדעת רש"י מה שנטה מפ' הרמב"ם בגוונא דכהן כשר שנשא ישראלית וקינא לה ונסתרה ונהיה פצוע דכא שמנוקה מעון הוה דהרי עד עכשיו היה בהיתר ורק עכשיו נאסר בקהל ד' ומ"מ ראוי לקיימה לא הוה דעכשיו צריך להוציאה דהרי נאסר בקהל ודו"ק.

10. שערין מצויינים בהלכה

"כי תשטה אשתו", ולכאורה קשה לדבריהם, הא אינו מנוקה מעון, ואין המים בודקין אותה, ולמה הוצרכו לקרא, ולכן מסיק המל"מ דרש"י חולק בדין זה על הרמב"ם, דס"ל לרש"י דקרא ד"ונקה האיש מעון", קאי לאחר שנסתרה, כמ"ש רש"י בעצמו לקמן (כח. ד"ה בזמן) דדוקא אם בא עליה אחר שנסתרה. וכתב המל"מ בזה"ל, ולא מצאתי בשום מקום שיאמר רש"י שבשכיל עבירה אחרת לא יבדקו המים את אשתו, ובסוף דבריו הביא דברי רש"י לקמן (מז:): מנוקה מעון ניאוף באשה האסורה לו, בין מזו שנסתרה, בין מאחרת כו', וזה סותר כל מה שהכרחנו בדעת רש"י דס"ל דדוקא בא עליה אחר שנסתרה אין המים בודקין אותה, אבל בשכיל ביאה האסורה לא תמנע הבדיקה וצ"ע. ובמנחת חינוך (מצוה שסה) כתב, דלרש"י דוקא זה העון מעכב הבדיקה, אבל אם אינו מנוקה מעון אחר, אפי' אם בא על חייבי כריתות ועל חייבי מיתות כ"ד מ"מ המים בודקין את אשתו, רק אם בא עליה אחר שנסתרה מעכבת בדיקה. ותמוה דאישתמיטתיה דברי רש"י לקמן (מז:). ובשו"ת באר יצחק (אהע"ז סי' ג) נשאל, דרש"י סותר

דף כד. אלמנה לכהן גדול כו' לא שותות ולא נוטלות כתובה. פרש"י דהכי תניא בספרי, "כי תשטה אשתו", בראויה לאישות הכתוב מדבר, פרט לאלמנה לכ"ג כו'. והקשה בתוס' שאנץ, תיפוק ליה שאינה שותה, משום דכתיב (נשא ה-לא) "ונקה האיש מעון", וזה אינו מנוקה מעון כיון שנשא אשה שאינה ראויה לו, ותירץ דחשבינן ליה מנוקה מעון, כיון דאין העון בא אחר הקינוי, והווי המים בודקין אשתו, אי לאו האי קרא ד"כי תשטה". והנה הרמב"ם (סוטה פ"ב ה"ח) כתב, שכל איש שבא ביאה אסורה מימיו אחר שהגדיל אין המים בודקין את אשתו. והקשה במשנה למלך למה נקטה המשנה אלמנה לכ"ג, תיפוק ליה דאפי' עבר עבירה אחת מימיו שוב אין בודקין אותה, כש"כ זה שכל ימיו הוא באיסור, ותירץ דנקטו הני משום דבעי למיתני ולא נוטלות כתובתה, ומי שבא ביאה אסורה אע"פ דקי"ל דאין משקין אותה מ"מ אינה מפסדת כתובתה, כמש"כ הרמב"ם (שם ה"א), אמנם רש"י והרע"ב פירשו טעמא דמתניתין מדכתיב

11. תוספות על סוטה דף ו/א

האומרת טמאה אני לך. אי קשיא בשלהי מס' נדרים (דף צ:) דפליגי רבה ורב ששת באומרת טמאה אני לך דבר ששת אומר אוכלת בתרומה וכו' תריץ דהכא מיירי אחר קינוי וסתיר' דרגלים לדבר אפילו רב ששת מודה והכי מפרש לה בירושלמי:

12. דף על הדף מסכת סוטה דף כד עמוד א

במשנה: האומרת טמאה אני וכו'. המנחת חינוך (מצוה שס"ה) חוקר האם נאמנות האשה להעיד על עצמה שנטמאה היא מדין שוויא אנפשה חתיכא דאיסורא. כלומר שהיא אסרה את עצמה (כמו באשה האומרת אשת איש אני), או שכיון שהתורה האמינה בסוטה לעד אחד אנו מכשירים כל פסולי העדות ואף בעל - דבר ונוגע בכלל, ממילא האשה עצמה נאמנת. והוכחה פשוטה מביא המנחת חינוך: דכשאומרת האשה שנטמאה היא נאסרת לבעלה, וכידוע הכח של שוויא אנפשה הוא רק לגבי האשה עצמה, וא"כ איך יכולה לחייב את הבעל שרוצה להשקותה ותהיה מותרת לו, אלא צריך לומר כהצד השני, שבדאי נאמנת משום דין עדות שיש לה.

13. משנה למלך על הלכות שוטה פרק ב הלכה א

והנראה אצלי דבירורן של דברים הוא זה דכל אותן ששנינו בפרק המדיר ביוצאות בלא כתובה לאו משום דאינהו עבוד איסור דלא מצינו בשום מקום דאם האשה אכלה חלב ודם שתצא בלא כתובה אלא דעוברת על דת דוקא שמכשלת את בעלה ונודרת ואינה מקיימת משום דקי"ל בעון נדרים בנים מתים אבל משום איסורא דידה לא היתה מפסדת כתובה וכמ"ש הרא"ש כלל ל"ב סי' ח' יע"ש. ודת יהודית שיוצאה בלא כתובה התם לאו משום איסורא דידה הוא אלא כיון שעשתה דבר פריצות אימור זונה היא וזינתה תחתיו ומש"ה הפסידה כתובתה לא משום האיסור עצמן ולפיכך בהתברר לנו דאשה זו שעברה על דת יהודית טהורה היא ואין בה עון אשר חטא כגון ע"י שתיית מי סוטה פשיטא דאינה מפסדת כתובה שהרי לפי שעשתה איסור לא מפני זה תפסיד כתובתה. ומש"ה במי שבעלה אינו רוצה להשקותה והיא אומרת שרוצה לשתות ולברר שהיא טהורה והוא אינו רוצה לברר אינה מפסדת כתובה וזה נ"ל שהוא אמיתותן של דברים.

14. ספר מנחת חינוך - מצוה שסה - אות יג

והנה לשון הרב המחבר בתחילת המצוה שכתב מצוה להביא האשה הסוטה אל הכהן שיעשה לה וכו'. נראה דמצות עשה על הבעל להביא אותה ולהשקותה, ובסוף המצוה כתב ועובר על זה שקינא לאשתו ונסתרה ולא הביאה אל הכהן וכו' ביטל עשה זו. מבואר מדבריו דהוא מצות עשה על הבעל להשקות אותה, א"כ בכל מצות עשה קיימא לן [כתובות פ"ו ע"א] אם אמר סוכה וכו' לולב וכו', כופין אותו עד שתצא נפשו לקיים המצוה, הכא נמי, ומבואר כדברי הבית שמואל. אך באמת גם דברי הרב המחבר צריכים עיון מגמרא [ביבמות] הנזכרת לעיל. גם דרכו להמשך תמיד אחר דעת הר"מ, ועיין בר"מ בפתחה להלכות סוטה שכתב לעשות לסוטה כתורת הקנאות הסדורה בתורה, היינו דכל דיני המצוה היא מצות עשה, כמו מצות עשה של טוען ונטען ודיני טומאות להר"מ, עיין בספר המצוות להר"מ [מצוות עשה צ"ו ורמ"ו], ואין מצוה כלל על הבעל להביא, רק אם מביא, לעשות לה כפי הדינים המבוארים בתורה, עיין בספר המצוות הרבה מצוות כיוצא בה. וצ"ע על הרב המחבר מהיכן יצא לו זה דהיא מצוה על הבעל. ולענ"ד הטעם פשוט דאם לא היה רוצה להשקותה שוב אינו משקה כמו דמבואר בסוטה כ"ג ע"א ובר"מ כאן פ"ב ה"א, דהבאנו לעיל [אות י"ב] דאם האשה אמרה איני שותה לא מציא חזרה דאחזקה נפשה בטומאה ולא מציא הדרה, הוא הדין הבעל אם אינו רוצה להשקותה מחזיק עצמו שבעל ביאה אסורה מימיו, דדעת הר"מ כאן פ"ב ה"ח שאין המים בודקים ומבואר לקמן [אות י"ד] בס"ד...

15. מלא הרועים מסכת סוטה דף כד עמוד א

בגמ' דברי ר"מ. נ"ב משמע דר"מ ס"ל דאיסור דרבנן לא חשוב ראוי מדאורייתא לכך חשוב לה אין ראוי לקיימו ובסוכה דכ"ג א' בסוכה ע"ג בהמה חשוב לה ר"מ ראוי לז' כיון דמדאורייתא חזי אלמא אף דאסור מדרבנן חשוב ליה ראוי מדאורייתא וקשיא דר"מ אדר"מ ועי' בפ"י המשנה להר"צ כאן ובחבורי מ"ה ערך איסור דרבנן אי חשוב ראוי מדאורייתא הארכתי בזה וישבתייהו ביישוב נכון ועמוק יעוי"ש:

16. מהר"ץ חיות מסכת סוטה דף כד עמוד א

במשנה מעוברת חברו ומינקת חברו לא שותות ולא נוטלות כתובה. נ"ב לכאורה נראה דתליא בפלוגתא דר' מאיר ור' יהודה (סוכה כג ע"א) בעושה סוכה ע"ג בהמה. דלר"י כיון דאינה ראויה מדרבנן. סוכה שאינה ראויה לשבעה מקרי פסולה. אולם לר"מ כיון דס"ל שמה דהיכי דמדאורייתא מחזי חזי ורק רבנן גזרו מקרי ראויה לשבעה. א"כ ה"נ מדוע אינה שותת כאן הא כל עיקר איסור מעוברת ומינקת אינה רק דרבנן ומדאורייתא ראוי לקיימה וצ"ע:

17. מצפה איתן מסכת סוטה דף כד עמוד א

רש"י ד"ה מעוברת חבירו כו' ואסרוה חכמים לינשא עד שיהא הולד בן ב' שנים שכך זמן יניקתו והלך זה ונשאה וקינא לה לא שותה שהרי אינה ראויה לו לקיימה. וק"ל מהא דסוכה (דף כ"ג) גבי סוכה הראויה לשבעה דלא ממעט ר"מ מאי דאין ראוי מדרבנן ומ"ש הכא דממעט מה שאינו ראוי לקיים מדרבנן. וי"ל דשאני התם דאין האיסור בגופו של דבר רק היום גורם משא"כ הכא דהוי האיסור בגופו. והכי מחלק המרדכי בפ' לולב הגזול גבי מצוה הבאה בעבירה בין איסור שהוא מצד עצמו כמו טבל לאיסור שהיום גורם כמו מוקצה. ובה"ל לפסחים וסוכה הבאתי ראיות לזה. ויש לי עוד לה"ר דע"כ לא בכ"מ אית ל' לר"מ דלא ממעטין מקרא מאי דחזי מה"ל ולא חזי מדרבנן אלא דממעט ג"כ מאי דלא חזי מדרבנן דבית תקנתא דרבנן ה"ל כדאורייתא דבס"פ שבועות העדות (דף ל"ו) מסקינן אליבא דר"מ דבעי תנאי כפול ולית ל' מכלל הן אתה שומע לאו ה"מ בממונא אבל באיסורא אית ל' ולא בעי תנאי כפול. ופריך והא גבי סוטה בעי תנאי כפול דכתיב אם לא שטית הנקי ודרשינן אם שטית חנקי. ומשני שאני סוטה דאיסורא דאית ב' ממונא הוא. ופרש"י גביית כתובתה. ואי איתא דבכ"מ אזל ר"מ בתי דאורייתא ולא בתי תקנתא דרבנן א"כ תקשי דאמאי בעא ר"מ תנאי כפול בסוטה הא מדאורייתא איסורא גרידתא היא ולית בה ממונא דגביית כתובתה אינה אלא תקנתא דרבנן. ואין לומר דר"מ לשיטתו דס"ל כתובה דאורייתא. דז"א אלא בכתולה אבל באלמנה מודה דא"א מדרבנן כמ"ש התוס' בכתובות (דף נ"ו ע"ב) והרי לא מישתמיט ר"מ לחלק גבי סוטה בין אם נשאה הבעל בכתולה או אלמנה ולעולם בעי תנאי כפול ואי לא"ה אין המים בודקין אותה אף באלמנה שאין בה ממונא רק מתקנתא דרבנן. אלמא דאזיל ר"מ בתי תקנת חכמים. וע"כ מאי דלא אזיל התם בסוכה בתי תקנת חכמים הוא משעמא דאמרן:

18. שערים מצויינים בהלכה

עיי"ש. והחילוק בין דבר האסור מחמת היום, לדבר האסור מחמת גופו של דבר, כבר הבאנו במקום אחר, דהרי קי"ל במס' חולין (פה). דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, ומה"ט השוחט ונמצאת טריפה והשוחט לעכו"ם פטור מלכסות, ואעפ"כ קי"ל שם (יד). השוחט בשבת וביו"כ אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו. כשרה, והטעם דהתם האיסור מחמת הזמן. ועי' בשער המלך (גירושין פ"ג הי"ט) שהביא קושיא בשם המהרשד"ם, דלרובא דאמר במס' תמורה (ד): כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד לא מהני, ולמה השוחט בשבת ויוה"כ שחיטתו כשרה, ותירץ משום דהאיסור הוא מחמת הזמן. וכזה כתב הנודע ביהודה (מהד"ת יו"ד סי' ט) ועוד פוסקים.

19. תוספות הרא"ש מסכת סוטה דף כד עמוד א

[ר"א אומר יכול הוא לישא אשה אחרת כו'. ורבנן סברי שלא ימצא אשה שתנשא לו כל זמן שיש לו אשה ויבטל מפריה ורביה הילכך אינה שותה כיון שצריך להוציאה, וגם אינה נוטלת כתובתה אף על פי שאינה אסורה לו לפי שנתינה אצבע בין שיניה לעבור על קינויו וליסתר, ואף אם היא אומרת שישקנה כדי שלא תפסיד כתובתה ושלא תאסר לבועל ושלא [תאסר] בתרומה לא משקה לה כי לא התיר הקדוש ברוך הוא למחות שמו שנכתב בקדושה אלא להטיל שלום בין איש לאשתו.

20. איזהו מקומן מסכת סוטה דף כד עמוד א

ר"א אומר יכול הוא לישא אשה אחרת ולפרות ולרבות הימנה - יש לעיין מה סברי רבנן דפליגי, והרי לגבי מעוברת ומינקת חבירו חשבי להו רבנן ראויות לאישות משום דיכול לגרשן ולהמתין כ"ד חודש, וה"נ הלא בידו

לישא אשה אחרת בת בנים כטענת ר"א. [ואמנם הרמב"ם פיהמ"ש משום כן פירש טעם חדש בסברת רבנן (עי' בסמוך ד"ה איילונית, אות א'), אך צ"ע לפירש"י והרמב"ם עצמו בהלכותיו].
 וביאר תוס' הרא"ש דחכמים סברי שלא ימצא אשה שתסכים לינשא לו כל זמן שיש לו אשה אחרת.
והתוי"ט כתב דמי שאין לו אשה ובנים חייבו הוא מדין תורה לפי שמצווה על פו"ר, וא"כ מה שאסרו לישא איילונית וכדו' הוא להחזיק מצוה מן התורה לפיכך לא הקלו בזה חכמים, משא"כ הנושא מעוברת ומינקת חבירו שאינו אלא תקנה בעלמא מחשש הולד, עי"ש. וראה עוד מש"כ המשל"מ (סוטה ב. י., ד"ה ויש לדקדק), ומרומי שדה.

21. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת סוטה דף כד עמוד א

וחכ"א יכול הוא להפרישה ולהחזירה. נראה דאפילו לדעת הרמב"ם לעיל דס"ל דטעמא דמתניתין דאלמנה לכה"ג וכו', הוא משום דאין הבעל מנוקה מעון. ולכאורה ה"ל מה איכפ"ל דיכול להפרישה ולהחזירה, מ"מ כבר בא עליה באיסור, מ"מ נראה דאין כאן שם ביאה אסורה, דאין הביאה אסורה מחמת עצמה אלא משום העובר שלא יסתכן ולא הוה זה בכלל אינו מנוקה מעון [ועיין מל"מ פ"ב ה"ח]. (עי' לעיל י"ט ע"ב). גבי אכילת דברים הרעים לתינוק ע' הערוב במס' כתובות פ' ע"ב.

22. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת סוטה דף כד עמוד א

אילונית וזקינה שאינה ראויה לילד לא נוטלות כתובה ולא שותות. ולכאורה לפי מה שנתבאר לעיל דכתב הרמב"ם דעיקר הסברא דנשים האסורות לו אינן שותות הוא מטעם דאינו מנוקה מעון, ולא ס"ל להספרי שהביא רש"י דבעינן אשה הראויה לקיימה הכא לגבי אילונית אף דבזה"ז שיש חדר"ג אינו ראויה לקיימה עי' אה"ע א' ס"י מ"מ לא שייך האי סברא דאינו מנוקות מעון דאע"פ דצריך לקיים פריה ורביה מ"מ אין כאן עוון בעצם השהתן ומאי חסרון דמנוקה מעון שייך כאן ובשלמא לדעת הספרי שפיר דמ"מ אינו ראוי לקיימה הוה וכבר עמד בכע"ז המל"מ [שם ה"ח ע"ד הראב"ד] וכתב ליישב דאמרינן דכיון דאינו ראוי לקיימה מדרבנן תיקנו חכמים שלא יאחז בזה דין סוטה, ודבריו צ"ב דמה"ת יתקנו כך חכמים ולמה יתקנו כן אם אין שום איסור בעצם ששוהה עמו.

ולפי המתבאר לעיל יש ליישב דלעולם ס"ל להרמב"ם דודאי עיקר טעמא דשאר דיני מתניתין הוא משום דאין הבעל מנוקה מעון אבל לעולם נמי ס"ל להרמב"ם טעמא דראוי לקיימה המובא בספרי ומשו"ה באילונית אינה שותה דלאו ראויה לקיימה הוה ורק משום דאיכא נפק"מ גם מהטעם דלאו מנוקה מעון כתב כן הרמב"ם והנפק"מ הוא בכהן שנשא משוחררת ולבסוף נהיה פצוע דכא דמותרת לו מעכשיו כמו שנת' לעיל ומה דלא כתב הספרי טעמא דאינו מנוקה מעון משום דבספרי מצינו שיש אחרים שדרשו האי קרא דמנוקה מעון לדברים אחרים ורק מ"ד אחד ס"ל להאי מילתא א"כ לא רצה הספרי להכניס הלכה זו למחלוקתם ומשו"ה דרש קרא לכר"ע והוא שבעי ראוי לקיימה ורש"י ביבמות נח: ד"ה לישנא אחרינא נמי פירש שם דהאי מילתא דמנוקה מעון במחלוקת שנויה ושפיר מילתיה למה פירש משנתנו בטעמא דאין ראוי לקיימה דרוצה לפרשו לכו"ע.

23. תוספות מסכת סוטה דף כד עמוד א ד"ה ושאר כל

ושאר כל הנשים או שותות - תימה הא משנה יתירא מאי קמ"ל הא שמעינן ליה מרישא והאומרת איני שותה אינה נוטלת כתובתה ואומר רבי דווקא מעוברת אינה שותה משום דאיכא סכנת נפשות כדאמר בפרק החולץ (יבמות דף מב:) אבל ניסת בתוך ג' חדשים מאי דהוה הוה ותו לא קנסינן ליה להוציא וקרינן בה אשתו הראויה לו ובכהן אפילו לרבנן אינה שותה דמסקינן ב' החולץ (שם לז.) אפילו לרבנן יוציא בגט.

24. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת סוטה דף כד עמוד א

ושאר כל הנשים וכו'. מפרשים תוס' דקאי אאשה שלא המתנה אחר בעלה ג' חדשים שתקנו לעולם להמתין ג' חדשים שלא יהא ספק בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון ואם לא המתנה ונישאת מפרשים תוס' דשותה ודעת הרמב"ם בזה לא ידעתי אי מיקרי בכה"ג מנוקה מעון שלא יקרא ביאה אסורה. (ועי' הערות כתובות ס' ע"ב).

25. איזהו מקומן מסכת סוטה דף כד עמוד א

ב[העיר המנחה חריבה דהא כיון שבעלה הוא חרש או שוטה א"כ אינו בר איסורין, ואנן קי"ל (יח:) כל שתבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה עמה - עי' בדבריו, ועי' כלי חמדה (פר' נשא, בקונטרס בענין סוטה, אות ד'), והערות מן הגריש"א.

26. ילקוט ישיעהו

בשם המנ"ל, וכאן א"א לומר דבקפידא דבעל תליא מילתא כיון שהב"ד מקנין לה והוא אינו בר קפידא כלל, ואין מקנין אלא לפוסלה מכתובתה בלבד וסייעתא לשיטת רש"י בריש המשנה. (מנחה חריבה. ועי' לקמן כה, א בד"ה ת"ש ואלו שבית דין מקנין).	ואלו שב"ד מקנין להן מי שנתחרש בע"ה או נשתטח. יש להעיר הא כיון שהוא חרש ושוטה אינו בר איסורא כלל וא"כ הא אמרינן כל שתבעל ולא תהא אסורא לו לא הוה מתנה עמה, וכמו שהעירו בזה התוס' לעיל ד"ה ושומרת יבם וכו', עיי"ש, ועיי"ש מה שהבאתי
---	--

27. איזהו מקומן מסכת סוטה דף כד עמוד א

בגדר קינוי דבית דין, ושליחות לקינוי:

א. כתב בשו"ת נודע ביהודה (תניינא אהע"ז סי' קנ"ט) דקיננוי בי"ד מהני רק כשאין ביד הבעל עצמו לקנאות, ומטעם שמסתמא ניהא ליה ועושים בזה שליחותו, אבל אם בשעת מעשה הבעל כאן ואינו מקנא אין נעשין שלוחו בעל כרחו [וכן משמע מהסוגיא לקמן כה. דקיננוי בי"ד הוא מטעם שעושים שליחות הבעל באומדן רצונן]. ויש לעיין דבשלמא במי שחבוש בבית האסורין או שהלך למדה"י שהוא גדול ובן דעת שייך שליחות, אך במי שנתחרש או נשתטח מה שייך שליחות, וצ"ל דהוא מדין זכיה, אך זה תלוי אי זכיה לקטן מהני מדאורייתא - עי' דבר שאול (מח. ה.).

וכן נקט גם בשו"ת חתם סופר (ח"ב סי' ק"ח) דהוא מדין שליחות הבעל, ואם הבעל כאן ואינו מקפיד על אשתו, אין בקינוי בי"ד כלום, ואף על פי שהכריחוהו בעל כרחו וענה אמן מ"מ כיון שעל כרחו היה מסתמא מחל לה הקינוי, עי"ש.

וביותר כתב הנוב"י דאפשר שאף לאחר זמן אם אמר הבעל דלא ניהא ליה בקינוי בי"ד, לא מהני ולא הוי קינוי. ברם המחנה אפרים (זכיה ומתנה סי' ו') נקט דכל היכא שבי"ד אמדו דעתיה דהבעל והכריעו שהוא זכות גמור עבורו, שוב לא מצי לחזור ולומר דחובה הוא אצלו ולא ניהא ליה בקינוי, עי"ש. וראה עוד בדבר שאול (מח. ה.).

ובכלי חמדה (פר' נשא, קונטרס בענין סוטה) האריך לדון בזה, ומסיק נמי דודאי מוכרח מסוגית הגמ' שהבי"ד מקנין רק מכוחו של הבעל, ברם אין זה ענין 'שליחות' שיוצרך לו כל גדר ודיני שליחות, אלא שהתורה אמרה שעל הבי"ד מוטל להשגיח על תקנת בנות ישראל ולכך יכולין לקנאות אם הבעל אינו כאן או שנשתטח.

28. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת סוטה דף כד עמוד א

מישתא הוא דלא שתיא הא קינוי מקני לה. ופירש"י ליאסר עליו מדקתני לא נוטלות כתובה, ולכאורה צ"ב תיפול"ל דאין נוטלות כתובתן משום דעוברת על דת היא בזה שנתחדה לו [אה"ע קט"ו, ד'] ומאן נימא דזה מחמת הקינוי דנוכח מזה דיש קינוי, והנראה פשוט שכבר ביארו התוס' שאנן לקמן [כה ב] דמתניתין איירי בכל מילי דקיננוי וכגון שקינא לה שלא תתיחד עם פלוני אפילו בפתח הפתוח לרה"ר דאין שם משום יחוד וכן כשבעלה בעיר דמשום יחוד ליכא. ורק בקינוי כיון דקינא לה תליא בהקפדת הבעל ונאסרת וה"נ לדידן דכיון דמשנתנו סתמא קתני דאין נוטלות כתובה משמע בכל סוג קינוי שהוא דהא משנתנו בקינוי וסתירה איירי א"כ ע"כ דיש קינוי דאם לא בהאי גוונא תטול כתובה שמשום יחוד ליכא.

ונראה דאע"פ שפירש"י דמשנתנו דאפילו לית לן לרב המנונא וס"ל דשומרת יבם שזינתה מותרת ליבמה נהי דמותרת מיהו לא בעי למינסב וכו' ולכאורה הכא מבואר שדיקה הגמ' ממה דאין נוטלות כתובה דיש קינוי ונאסרת עליו דאם לא כן, יתן כתובה והרי לרש"י לא תליא אהדדי ונראה פשוט דה"נ כל מילתא דפירש"י דמשנתנו הוא לבתר דאיכא קרא דיש מילתא דקיננוי בלא שתשתה לבסוף והיינו ששייך קפידא בכה"ג ויש קפידא מה"ד ע"ז פירש"י במשנתנו דאה"נ דאיסור לא שייך לאוסרה דהרי אף זינתה ממש אינה נאסרת להאי מ"ד מ"מ כתובה מפסדת דהרי רבי קרא דקפידתו קפידא אבל לו יצויר שלא רבי קרא ודאי איכא כתובה דמה"ת יפטר מכתובתה אם אין לקינויו שום משמעות בדין ואין לו זכות לזה ושפיר פירש"י דתליא אהדדי ותליא במ"ד ופשוט.

29. תוספות הרא"ש מסכת סוטה דף כד עמוד א

ומתני' מני ר' יונתן היא. וא"ת והא מתני' מפקה ארוסה ושומרת יבם מחד קרא ור' יונתן מצריך להו תרי קראי, [1] וי"ל דמ"מ בהא סברה כותיה דארוסה ושומרת יבם תרויהו אינן שותות ודלא כר' יאשיה, [2] ועוד י"ל דתנא דמתני' נמי אית ליה דמתרי קראי נפקי אלא שלא חש להאריך ולהביא פסוק שני.

30. איזהו מקומן מסכת סוטה דף כד עמוד א

וגדר 'שעמום': ביאר המנחת קנאות שהוא מהפתאים ביותר. ומחול הכרם כתב דנראה שהוא חולי ממיני החלאים שיושבין בדד ובעלי מרה שחורה.

=====

31. איזהו מקומן מסכת סוטה דף כד עמוד ב

הא לאו הכי הו"א ארוסה שתיא וכו' ולא שקדמה שכיבת בועל לבעל - המנחת חינוך (שסה. טז.). הקשה לפי מאי דקי"ל ביאה אירוסין עושה, היה יכול לתרץ כגון שקידשה בביאה דקדמה שכיבת בעל לבועל. ותירץ דלא מיבעיא בבא עליה סתמא לשם קידושין ודאי דעתו לקנותה בגמר ביאה, והתורה הקפידה שתקדום כל שכיבת הבעל לבועל, אלא אפילו פירש שדעתו על תחילת הביאה מ"מ התורה הקפידה בהא שתקדום שכיבת הבעל דהיינו שיהא כבר בעל קודם השכיבה, ואילו במקדש בביאה נעשה בעלה בשעת הביאה ובאין כאחד.

32. איזהו מקומן מסכת סוטה דף כד עמוד ב

[ו] טעם בדין זה דבעינן שקדמה שכיבתו לשכיבת הבועל -

[1] כתב הדבר שאול (מ. ו.), דהאמנם שלענין חומר איסור אשת איש ועונש הזנות אין חילוק אם כבר נבעלה לבעלה, אך דין שתיית הסוטה נתחדש עבור "ומעלה בבעלה", וגילתה לנו התורה שחומר המעילה הוא דוקא אחר שכבר בא עליה בעלה.
[2] ועוד פירש שלא נתנה התורה רשות למחוק השם כדי להשכינן שלום בינו לבינה, אלא אחר שהיה בניניהם קירוב של בעילה דרך אישות.

33. רמב"ם יד החזקה הלכות שוטה פרק ב

(ח) כל איש שבא ביאה אסורה מימיו אחר שהגדיל אין המים המאריים בודקין את אשתו ואפילו בא על ארוסתו בבית חמיו שאסורה מדברי סופרים אין המים בודקין את אשתו שנ' (במדבר ה' ל"א) ונקה האיש מעון והאשה ההיא תשא את עונה בזמן שהאיש מנוקה מעון האשה נושאה את עונה. [השגת הראב"ד - אפילו בא על ארוסתו בבית חמיו שאסורה מדברי סופרים אין המים בודקין את אשתו א"א הא דלא כהלכתא משמעתא דריש ארוסה ושומרת יבם]:

34. כסף משנה על הלכות שוטה פרק ב הלכה ח

ומ"ש ואפילו בא על ארוסתו בבית חמיו וכו'. כתב הראב"ד הא דלא כהלכתא משמעתא דריש ארוסה עכ"ל. טעמו מדאמרינן בר"פ ארוסה (דף כ"ד ע"ב) טעמא דכתיבי הני קראי הא לאו הכי ה"א ארוסה שתיא והא כי אתא רבי אחא בר חנינא מדروמא אתא ואייתי מתניתא בידיה מבלעדי אישך שקדמה שכיבת בעל לבועל ולא שקדמה שכיבת בועל לבעל אמר רמי בר חמא משכחת לה וכו' כגון שבא עליה ארוס בבית אביה משמע מהכא דאע"ג דבא עליה ארוס בבית אביה הואי שתיא אי לאו דמיעט קרא דלא שתיא ואם איתא דבא על ארוסתו בבית חמיו אינו מנוקה מעון למה לי קרא למעט ארוסה תיפוק ליה משום דאין האיש מנוקה מעון ואפשר לדחוק ולומר דקרא תרי טעמי יהיב למעט ארוסה:

35. איזהו מקומן מסכת סוטה דף כד עמוד ב

משכחת לה כגון שבא עליה ארוס בבית אביה - הרמב"ם (סוטה ב. ת.) כתב דכל איש שבא ביאה אסורה מימיו אחר שהגדיל אין המים בודקין את אשתו לפי שאינו מנוקה מעון [עי' בדברינו במתני' כג: ד"ה אלמנה, אות ג'],

ולקמן כח. ד"ה ונקה האיש, אות ב']. **והוסיף הרמב"ם "ואפילו בא על ארוסתו בבית חמיו שאסורה מדברי סופרים אין המים בודקין את אשתו"**.

והשיג עליו הראב"ד "הא דלא כהלכתא משמעטא דריש ארוסה ושומרת יבם", וביאר השגתו הכס"מ: דהא בסוגיין מוקמינן לה כשבא עליה ארוס בבית אביה, ומבואר שהיתה שותה אי לאו דמיעט קרא דארוסה אינה שותה, ש"מ דכה"ג חשיב מנוקה מעון. [וכן השיג המאירי על הרמב"ם מסוגיין]. וכתב הכס"מ דיש לדחוק לישב הרמב"ם דקרא יתיב תרי טעמי למעט ארוסה.

ותמה המשל"מ על הכס"מ, דנמצא שכתב רחמנא קרא ללא צורך, ועוד דלפירושו שכונת הראב"ד להקשות מסוגיין אין קושיתו כלום, דהא איסור הארוס לבוא קודם החופה הוא מדרבנן דמדין תורה אין כלל איסור, וא"כ שפיר דנה הגמ' ביתור הפסוק דלמאי איצטריך למעט ארוסה, ושפיר משני כגון שבא עליה בבית אביה דמדאורייתא הוי מנוקה מעון וקדמה שכיבת הבעל, ולהכי איצטריך קרא למעט ארוסה דאינה שותה. ומסיק המשל"מ דהראב"ד נתכוין להשיג על הרמב"ם מסוגיא אחרת - עי"ש בכל דבריו.

ובישוב דעת הכס"מ, וכן בביאור הרמב"ם והשגת הראב"ד - יעוי' בקר"א, שעה"מ, ותורת הקנאות. וע"ע בהרחבה בספר הליקוטים וספר המפתח שם. ובהא דנקט הרמב"ם דאיסור ארוסה הוא מדברי סופרים, וכן נקט המשל"מ בפשיטות - הנה במקורות וציונים (מהדורת הר"ש פרנקל) ציינו שהרשב"א בכתובות ז: כתב בשם הראב"ד שאיסורה מן התורה. וצ"ב שלא השיג זאת הראב"ד על הרמב"ם.

36. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת סוטה דף כד עמוד ב

אשתו מעלייתא היא. פסק הרמ"א [אהע"ז קס"ו ב'] דביאת יבום בעינן בפני שני עדים לקיום הדבר.

ומקורו מהשלטי הגבורים. ל"ח ע"ב דפי הרי"ף, יבמות, אות ד' בסוף ו' ע' פת"ש ס"ק י'.
והקשה הרעק"א דא"כ משכחת לה בבא עליה שלא בעדים. ותירץ דצ"ל דבממנ"פ בדליכא עדים מנא ידעינן שקדמה שכיבתו דלמא באמת לא בא עליה, ואף דמשכחת שבא עליה ב' פעמים בכל פעם בפני ע"א דיבום לא חלה דכה"ג לא מיקרי עדי קידושין, ולענין זה בקדמה שכיבת בעל מיקרי עדים כמו הלואה אחר הלואה. אלא צ"ל דענין שתית סוטה בכלל דיני נפשות ולא מהני עדות מיוחדת ומשום דיש כאן מיתה ע"י המים המאריים. [ואין להקשות דמ"מ נפק"מ בהכמין עדים דלקיום היבום לא יהני מ"מ נראה דגם לנפשות לא יהני דהרי בעינן שיתיר עצמו למיתה].